

Defineix, compta, mesura

EDUARD ESCOFFET

ASSAIG

Eugeni d'Ors, *La Ben Plantada*.
Edició de Xavier Pla.
QUADERNS CREMA.
Barcelona, 2004.

Dir coses sobre Eugeni d'Ors és com dir coses de Josep Pla o de Salvador Dalí: és millor no afegir-hi llenya i és millor també dur un poc de foc a l'aigüera. Ens toca anar a tòpics ben neutres o ens toca ensorrar tòpics tan sòlids com boirosos. Però tant hi fa: quan un lector s'emociona llegint una glosa, pot deixar de banda el bosc i no esguardar cap més arbre. I ara, l'obra que obrim atrau el fragment i se n'aprofita: el batec del dia a dia fet recorregut, o traça millor dit. *La Ben Plantada* és un projecte, i amb l'escantonament d'acabar-se a l'exhibició *in progress*: els detalls d'aquesta verídica història no són donats a conèixer sinó a poc a poc, segons ordre compassat i artístic.

I parlar sobre la protagonista de l'obra és parlar de l'obra mateixa. Particularment, m'agrada imaginar-me la Ben Plantada com la noia del balcó del Rector de Vallfogona. Però si la novetat del rector és l'anècdota del balcó, la d'Eugeni d'Ors és un projecte que, més que ser impagable, és de veritat. I la protagonista és una categoria per damunt de l'anècdota, una figura suspesa sobre el temps i amb la més gran de les forces del present,

una dona que, amb l'esperit i amb la "desproporció ditxosa", descobreix el mediterrani: dona d'essència grecollatina i de perfums locals, populars, imperfectes. Tot put, doncs, a Mediterrani i al capdavant encarna la contradicció d'aquest port i llombrícol comú, i això és estar ben xop de la seva essència.

I fixar-se, també, en la forma és descobrir una nova proposta narrativa que vol ampliar el realisme del XIX: la seva és una reacció contra la realitat, a l'altra banda de la transcripció fidedigna que en feia el realisme. I en la seva nova proposta hi ha preceptes: no narrar agilitat, sinó deixar les coses quietes, poder definir, comptar i mesurar. Les deixa quietes, les coses, per transformar-les. Josep Pla també les deixa quietes, però no vol pas transformar-les. Es tracta, doncs, d'una literatura guiada per un esperit polític inequívoc. Perquè ell sap que alguna cosa està passant: "Les passions corren, com bèsties folles, pel carrer".

IDENTITAT CULTURAL

L'Ors que rebutja el *pathos* i les tenebrors del Modernisme, però, no pot deixar d'esguardar Maragall. Primer, perquè on veiem *La Ben Plantada* hi veiem, posem per cas, *El Comte Arnau*: tots dos, en registres diferents, treballen el mateix substrat de la identitat cultural col·lectiva. I el ritme de Xènius, arbitrari i serè, ens embolcalla com el ritme d'infant de Maragall. No és en va que Maragall, als inicis de les gloses orsianes, en des-

EUGENI D'ORS IMITANT LA POSICIÓ D'ERASME PER ESCRIURE

taqués la capacitat de fer atenció a les coses que ens porten els dies en relació amb la seva eternitat: Ors, al parer de Maragall, representa un periodista en el sentit més bell de la paraula. I tampoc és en va que el mateix Maragall jutgés la seva arbitrariedad lingüística (neologismes, formes rebuscades, paraules enllà de la nor-

mativa i elements més aviat esnob) escassament sensible al geni de la llengua. Al geni natural que brolla sense arbitri. Sense fragments i sense discontinuïtats.

A totes aquestes coses i a l'amor per la lletra ben impresa respon aquesta nova edició de *La Ben Plantada*. Per a tots els que havien somiat deixar de

llegir-la en paper i cobertes groguenques, les de la MOLC, aquest cinquè volum de l'*Obra Catalana* d'Eugeni d'Ors farà reviu amb justícia les paraules que, més enllà de les disputes (i això és política), són d'un valor innegable. La present edició, a cura de Xavier Pla, primerament, no pren com a text base les prosas aparegudes a *La Veu de Catalunya* l'estiu del 1911, sinó el volum que a finals del mateix 1911 recollia les trenta-dues prosas amb afegits (algunes gloses anteriors), canvis i reordenacions. I aquesta edició, oferta per un grup d'amics de Xènius per celebrar l'inici del vuitè any del *Glosari*, portava un pròleg dels ofertors, redactat per Josep M. Junoy i amb la llista dels que hi havien contribuït, un pròleg del mateix autor i, a la coberta, una fotografia d'una figureta d'una dona tapant-se amb un vel. Aquests dos pròlegs, desapareguts en totes les edicions que fins ara podíem trobar al mercat, tornen a lluir en aquesta edició, així com la ceràmica blanca de la figureta de la portada. I tercerament, el volum recupera les notes del mateix Ors i incorpora el text *La Ben Plantada i l'actor*.

DIVERSOS PRÒLEGS D'ORS

A més, l'edició recull, a l'apèndix, els diversos pròlegs escrits per l'autor per a les edicions successives de l'obra. Tot plegat, sumat a les notes i a l'apartat crític de Xavier Pla, l'ajuda de Xavier Nogués i el bon gust de les edicions de Quaderns Crema, crec que inclinarà molts lectors a llegir de nou, i amb renovat entusiasme, les gloses estiuenques de Xènius. I una pregunta els podrà assetjar en rellegir *La Ben Plantada*: què ha passat en el periodisme perquè projectes d'aquesta envergadura no es puguin encabir en les columnes dels diaris d'ara?

La bogeria dels records

ANNA TOMÀS

NARRATIVA

Juan Cruz Ruiz,
La playa del horizonte.
DESTINO. Barcelona, 2004.

El temps passa, els records s'amunteguen en la memòria i arriba un dia en què la melangia ens du a reviu el passat fins al punt que els instants viscuts tenen vida i ens sembla embogir. I és que evocar és sinònim de perdre's, de submergir-se en els anys transcorreguts i anar encadenant, com pedres d'un braçalet, imatges i paraules, pensaments i situacions. Amb el vertigen com a encapçalament, la serenitat com a

clausura i la platja com a passadís del qual emanen tots els perímetres habitats, *La playa del horizonte* són les memòries del periodista i editor Juan Cruz Ruiz.

PERIODISTA I HISTORIADOR

Nascut a Puerto de la Cruz (Tenerife) l'any 1948, va estudiar periodisme i història a la Universitat de La Laguna. Va començar a treballar en premsa escrita de jove i va participar en la fundació d'*El País* l'any 1976. Precisament per a aquest diari ha exercit de corresponsal a Londres, de cap d'opinió i de redactor en cap de cultura. La seva novel·la *Crónica de la nada hecha pedazos* va obtenir l'any 1972 el guardó Benito Pérez Armas i l'any 1988 va erigir-se guanyador del premi Azorín amb

El sueño de Oslo. Ara, ultrapassant els límits de la novel·la i desenterrant les seves arrels poètiques, ens proposa viatjar pel seu passat, descórrer la cortina de la seva existència i ordenar els records que, sentint la mort apropant-se sinuosament, l'assalten com onades fins gairebé negar-lo.

"Ahora que he venido aquí, a reposar o a dormir, a recordar, a desprenderme del mundo escribiéndolo, me vienen a la mente todos los nombres [...] Todas las cosas que me vienen a la mente están superpuestas como en un enorme carrusel, unas cosas me llevan a otras y todas confluyen como en un gran vómito común sobre una playa que antes fue la mano de la armonía, la playa del horizonte". Recordar no és cronològic, la memòria defuig l'ordre i pels seus canals els

dies i circumstàncies que ja passaren circulen lliurement. És per això que l'autor narra les seves obsessions saltant d'una a l'altra sense una lògica aparent. El seu pare acariciant-li els cabells, l'arribada a Madrid amb una màquina d'escriure i una carpeta groga com a equipatge, la seva trobada amb Leonardo Sciascia, la casa de Londres, la mort cruel de Puig Antich, les vetllades amb Manuel Rivas i Torrente Ballester, les nits de borratxera, el gran Onetti i la topada amb Goytisolo cantant en un ombrívol bar. Amor, empatia, tendresa, odi, pànic, nostàlgia. Milers de paraules, centenars de sentiments. Recordar és alliberar-te, li havia dit el metge, i per això Cruz Ruiz torna a la platja de la seva infància i li dicta al mar les emocions que du incrustades a la pell.

UNS DELIRIS DOLÇOS

Hi ha moments en què sembla que l'autor es dirigeix a una dona crucial en la seva vida, que li està escrivint una

carta íntima. Aviat, però, el lector descobreix que el destinatari d'aquestes paraules no és ningú més que ell i que aquella jove és només un més dels dolços deliris aplegats en les pàgines del llibre.

Un llibre en què, lluny del que pugui semblar a primera vista, res no resulta superflu. Cada instant evocat és memorable, l'ànima de l'autor palpita en cada una de les experiències narrades. Així mateix, les anècdotes i les converses que tenen com a protagonistes Benet, Borges i Saramago ens ofereixen un perfil proper i extraordinari d'aquests mestres de la literatura.

Amb un ritme trepidant, un gran domini del llenguatge i una capacitat sorprenent a l'hora d'atrapar el lector amb una matèria tan etèria com els records, Juan Cruz Ruiz ens demostra que "escribir es pasar otra vez por el alma que ya tuviste". El mar cura, assossega: seiem a la platja, doncs, a desprender-nos del cansament del passat.